

Speech mr. Guido van Woerkom, hoofddirecteur Koninklijke Nederlandse Toeristenbond ANWB t.g.v. Entente Florale, 27 oktober 2011

Dames en heren –

Groen Loont!

U heeft dit compacte boekje ongetwijfeld allemaal gelezen. Het is erg goed dat het belang van groen nu op zo'n gedegen manier in kaart is gebracht. Compleet met concrete cijfers en overzichtelijke tabellen. Lezen is overtuigd raken. Als je dat al niet was.

Waarom is het dan toch zo moeizaam? Hoe kan het, dat iedereen van het nut van stedelijk groen overtuigd is ... en dat we toch moeten constateren dat de onderhoudsvrije betontegel terrein wint?

U en ik kennen het antwoord: om de doodeenvoudige reden dat degene die in groen investeert, daar niet rechtstreeks de baten voor terugkrijgt.

Zoals we hier zitten, zijn we het wel met elkaar eens: Groen is belangrijk.

Per jaar worden in Nederland 435 miljoen wandelingen gemaakt. Dat is ongeveer de helft van alle buitenrecreatieve activiteiten. Tijdens die wandelingen wordt in totaal zo'n slordige 600 miljoen euro uitgegeven.

Als we het over fietstochtjes hebben, dan zitten we op een aantal van 180 miljoen, ofwel 20% van alle buitenrecreatieve activiteiten. Daarbij wordt in totaal bijna 330 miljoen euro uitgegeven. Tellen we dat even op, dan zitten we met wandelen en fietsen [= 70% van de buitenrecreatieve activiteiten] op bijna een miljard euro die onderweg wordt uitgegeven.

Let wel: ik heb het dan niet over dagtochten. Maar puur over de gewone wandelingetjes en fietstochtjes in de omgeving. Die dan maar beter groen kan zijn¹. Anders loop je een heleboel geld mis.

Dames en heren – zo kan ik nog wel even doorgaan. Maar u weet dit natuurlijk allemaal al. Ik hoef u niet van de betekenis van een mooie, groene omgeving voor de recreant te doordringen.

Daarom lijkt het mij zinvoller om met u te kijken naar de verschuivingen die nodig zijn om groen te creëren en te behouden. Ook voor de recreant. Verschuivingen in de denkwijze en benadering van alle belanghebbende partijen: de overheid ... de markt ... maatschappelijke organisaties ... en last but not least de burger.

¹ NB: als het gaat om Overijssel, hebben we de volgende data: dagtochten (in aantallen) wandelen: 2,8 miljoen; dagtochten fietsen: 2,3 miljoen (Bron: CBS, 2006/2007.) Dagtochten zijn combinaties van vrijetijdsactiviteiten langer dan twee uur.

Dames en heren – we weten allemaal hoe we ervoor staan: de overheid trekt zich terug ... en heeft steeds minder geld beschikbaar. Zéker voor natuur en landschap. Daar hebben we bij de ANWB ook absoluut onze zorgen over.

Maar er is nog een ander gevaar, waar wij al jaren op wijzen. Het steeds compactere bouwen in de steden. Wat het gevolg is van de strikte scheiding tussen stad en platteland.

Het ministerie van EL&I heeft het over “een goede balans tussen rood en groen”. Hoe ze daarop uit willen komen, terwijl ze tegelijkertijd die strikte scheiding willen handhaven, is niet duidelijk. Wél duidelijk is, dat dit het groen verder onder druk zet.

U zult met mij eens zijn dat gebrek aan geld de ontwikkeling en het onderhoud van groen niet mag frustreren. Als we tóch verder willen komen, zullen we creatief moeten zijn. En nieuwe wegen in moeten slaan om bij het doel uit te komen. Alleen op die manier kunnen we bij de miljarden komen die er op de plank liggen. En de leefbare stad voor de toekomst borgen.

Groen was, tot voor kort, vooral een zaak van de overheid. En, in mindere mate, van maatschappelijke organisaties. Nu de overheid zich terug trekt, ligt het tijdperk van grote beleidsnota's en departementale miljardensubsidies definitief achter ons.

We leven wat dat betreft in interessante tijden. Decentrale overheden zijn op zoek naar nieuwe oplossingen voor oude vraagstukken. Natuur- en milieuorganisaties moeten verdienmodellen ontwikkelen om hun eigen broek op te houden. En de markt ontdekt dat er verdiend kan worden aan diensten en producten die bijdragen aan de oplossing van maatschappelijke vraagstukken. Zelfs de burger toont steeds meer initiatief. Al is het aarzelend – toch kun je daaraan zien dat er al een verschuiving op gang is gekomen.

Nog maar een paar jaar geleden was ik bij een congres van de NEPROM over groen in de stad. Er waren bevlogen verhalen - over groen als essentieel onderdeel in de traditie van de Nederlandse stedenbouw. Aan het eind van het congres merkte Friso de Zeeuw zuinigjes op, dat het allemaal wel mooi was met dat groen in de stad, maar dat de geachte aanwezigen niet moesten vergeten dat een en ander wel uit de exploitatie gefinancierd diende te worden. Met andere woorden: “vergeet het maar”.

Tegenwoordig is de heer De Zeeuw praktijkhoogleraar Gebiedsontwikkeling aan de TU Delft. En één van de belangrijkste pleitbezorgers van een omkering in het denken over kwaliteit in de bouwwereld. Hij stelt daarbij dat het bouwen van woningen en commercieel vastgoed niet langer moet worden gezien als de belangrijkste motor van gebiedsontwikkeling. Dat, zegt hij, is namelijk achterhaald. Nu zijn het investeringen in water, in klimaatadaptatie en natuur en landschap die de voortstuwende kracht vormen.

Daarmee is ook het tijdperk van het “top down” ontwerpen en uitrollen van nieuwe woongebieden verleden tijd. Nu wil men werken vanuit de echte voorkeuren van de gebruikers. En vanuit de kwaliteiten van het gebied zelf. Waarbij men de bewoners en gebruikers van een gebied daadwerkelijk wil betrekken bij de planontwikkeling.

En dan kom ik meteen bij de verschuiving, of liever gezegd: de transformatie, die ik aan het begin van mijn verhaal bedoelde. Namelijk dat het collectieve belang – zoals huisvesting en een goede leefomgeving - niet langer een verzameling eigenbelangen is van slechts enkele spelers, te weten de overheid en de bouwwereld, maar het belang van de mensen zelf.

De focus komt daarmee op het doel te liggen. En dat is precies waar we naartoe moeten. Want dat geeft de ruimte om collectief gedragen waardepatronen – zoals waardering voor een groene stedelijke omgeving - daadwerkelijk te realiseren.

Dames en heren - Als we groen met z'n allen willen, zullen we er ook met elkaar voor moeten zorgen dat het er komt. We zijn goed in het herkennen van beren op de weg. Van het balletje naar elkaar toe rollen. Maar deze tijd vraagt om herkenning van de eigen verantwoordelijkheid. Om zelfstandig initiatief. En om creatief verbinden.

Als we natuur en landschap, en de groene stad, beschouwen als een zaak van ons allemaal, hoe kunnen de verschillende partijen daar dan aan bijdragen?

Laat ik beginnen met de markt. Omdat die er traditioneel “niet van was.”

Ondernemers moeten hun op de korte termijn gerichte winstdoelstellingen los laten. En veel meer kijken naar de werkelijke behoeften van klanten en samenleving. In Amerika wordt in dit verband over “shared value” gesproken. Dat wil zeggen: toegevoegde waarde creëren - voor jezelf én voor de klant – maar óók voor de omgeving. Dat is de nieuwe vorm van ondernemen. Klanten verwachten dat tegenwoordig ook.

Een mooi voorbeeld daarvan zag ik bij de Rabobank. De heer Duijzer zal daar u zometeen ongetwijfeld mee inspireren.

Dames en heren - Ondernemers kunnen niet zonder een goede omgeving - en de omgeving kan niet zonder goede ondernemers.

Kijk naar de gebiedsontwikkeling rond Amsterdam en IJmeer/Markermeer. De ambitie is om hier een topregio met metropolitane allure van te maken. In het streven naar topkwaliteit - van zowel het woon- en werkklimaat als van de natuurlijke omgeving- spelen groen en blauw uiteraard een belangrijke rol².

Ondernemers die denken dat dit allemaal ver van hun bed is, moeten bedenken dat er veel gelegen is aan het welslagen van deze ambitie. Ook voor hen! Want al die mensen die hier zometeen komen wonen en werken, die komen bij jou dat biertje drinken ... gaan bij jou naar de sportschool ... of huren bij jou een bootje.

² Wij proberen op dit moment, samen met andere partijen, de Postcodeloterij te interesseren voor (steun aan) de ontwikkeling van een bijzonder moerasgebied met recreatieve waarde.

Maatschappelijke behoeften bepalen uiteindelijk je markt. Daarin investeren betekent een enorme verbreding van je zakelijk potentieel. Zeker ook wanneer de aansluiting wordt gezocht met andere zakenpartners.

Dan de rol van de overheid. Die dit nieuwe ondernemen wél mogelijk moet maken.

We zien dat er over en weer een groot wantrouwen bestaat. Geclaimd wordt dat een gebied groen is gebleven “ondanks” het daar aanwezige bedrijfsleven. Dat op zijn beurt stelt winst te hebben behaald “ondanks” de overheid. Op dit soort claims en aannames zijn overheidsbeleid en bedrijfsstrategie zelfs gebaseerd!

In plaats van de eigen agenda af te werken, zou de focus verlegd moeten worden naar het gezamenlijke doel. En de resultaten die men voor ogen heeft. Dan kunnen partijen eindelijk gaan samenwerken. Vanuit het standpunt van de samenleving doet het er namelijk niet toe wie de waardecreatie genereert – als het maar gebeurt!

De overheid kan hier een voortrekkersrol in spelen. En dat geldt ook voor maatschappelijke organisaties. Zij kunnen een brug slaan tussen de verschillende partijen en hun specifieke kwaliteiten. En ervoor zorgen dat de kennis en expertise die daar aanwezig zijn, optimaal worden ingezet. Bijvoorbeeld door een weloverwogen allocatie van de beschikbare middelen.

Ook hier is een verschuiving nodig: van realiseren en financieren naar stimuleren, faciliteren en verbinden. Waarmee overheden – ook decentrale overheden en gemeenten - dan eigenlijk een soort “ondernemende netwerkspelers” worden.

In het verlengde hiervan is wet- en regelgeving nodig die ondernemers stimuleert. En niet tegenwerkt. En dat geldt ook voor de mogelijkheid om schenkingen te doen. Daar gaat meer geld in om dan u misschien denkt! Jaarlijks wordt door Nederlandse huishoudens, nalatenschappen, vermogensfondsen, het bedrijfsleven en goededoelenloterijen, ongeveer 4,7 miljard euro uitgegeven aan algemeen nuttige doelen.

Bij de ANWB lopen we op dit moment aan tegen de nieuwe “Geefwet”. Nu voorgesteld wordt om de maximaal aftrekbare gift te maximeren op 100.000 euro, wordt het geven niet eenvoudiger gemaakt. En dat kan toch niet de bedoeling zijn.

Als laatste wil ik nog met u kijken naar de burger. En de manier waarop deze kan bijdragen aan een groene omgeving. Ik noemde al hoe de bewoners tegenwoordig worden betrokken bij bouwplannen en gebiedsontwikkeling. Mensen willen ook graag hun stem laten horen – en gehoord worden.

Hier liggen geweldige kansen om een positief proces van co-creatie in gang te zetten. Laat mensen meedenken over de verschillende manieren waarop water, stad en land met elkaar verweven kunnen worden. En zich daar ook zelf sterk voor maken. Nog steeds is het zo, dat er in Nederland een grote bereidwilligheid is om de handen uit de mouwen te steken voor een goed doel.

Kijk naar Utrechtse Vogelbuurt. Waar een onveilige hangplek door de buurtbewoners zelf, en in samenwerking met de gemeente, werd omgetoverd tot een groene oase. Compleet met een speelterrein, een zitplek en een moestuin. Deze groene plek wordt intensief gebruikt. En door de mensen zelf onderhouden. Zo kan het dus ook.

Ook bij de ANWB nemen we initiatief. Een terugtrekkende overheid betekent een grotere rol voor maatschappelijke organisaties. Dus ook voor ons.

We denken als netwerkspeler al uitgebreid mee met de verschillende partijen. En stellen waar wij maar kunnen onze expertise ter beschikking. Maar we willen méér doen.

Juist omdat onze leden groen in hun directe woonomgeving zo waarderen, en de middelen schaars zijn, hebben we besloten om te investeren in groenpleinen. Groene ontmoetingsplekken in woonwijken, waar jong en oud kunnen genieten. Groen om in te spelen, te loungen, te werken, te sporten - kortom: alles waar groen dicht bij huis wat onze leden betreft aan zou moeten voldoen.

We beginnen daarmee in Amersfoort. Waar de realisatie van een groenplein deel uitmaakt van het herinrichtingsplan van het Park Randenbroek. Ook de buurtbewoners zijn daar uiteraard nauw bij betrokken. Het is de bedoeling dat er de komende jaren nog meer van dit soort groenpleinen zullen volgen.

Dames en heren – er liggen volop kansen om een aantal zaken anders te organiseren. En anders te gaan doen. De crisis is daarvoor een mooie aanleiding. “Never waste a good crisis” zeggen de Engelsen dan zo mooi.

Maar ook als de storm is overgewaaid, zullen de zaken niet meer worden zoals ze waren. Eén ding is wel duidelijk: als wij een groene stad willen, zullen we creatief moeten zijn. “Out of the box” moeten denken. Elkaar op moeten zoeken. En er gewoon voor zorgen dat-ie er komt. U heeft de rest van de dag om hier met elkaar over te sparren.

Ik wens u daarbij veel succes.